

جامعه‌شناسی آموزش و پرورش

دکتر شقایق نیک‌نشان^۱. سمیه چگنی نژاد^۲

۱. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه پیام‌نور مرکز اصفهان. ایران

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش. دانشگاه پیام‌نور تهران جنوب. ایران

بحث

اواخر قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰ جامعه‌شناسی آموزش و پرورش به عنوان شاخه‌ای از علم جامعه‌شناسی پدید آمد و به تعلیم و تربیت به عنوان یک پدیده یا نهاد اجتماعی که تاثیر عمده‌ای بر تغییر و تحول اجتماعی دارد، اهمیت زیادی دادند و مورد توجه خاص قرار گرفت.

آگوست کنت

واضع جامعه‌شناسی قبل از لستر وارد اعلام کرد که هدف آموزش و پرورش آدم‌سازی نیست بلکه تهذیب و اصلاح آن است. تعلیم و تربیت باید عام باشد. فقط عقل و اندیشه را پرورش ندهد بلکه تفاهم و همدلی با دیگران نوع را توصیه و تقویت کند از آن جهت که نهاد اجتماعی و ابزار کار جامعه است.

اسپنسر

جامعه‌شناس انگلیسی غایت آموزش و پرورش را تدارک و تامین زندگی بهتر برای فرد در جامعه می‌داند و نظریه تربیتی فردگرایانه‌ای ساخته و پرداخته بود.

نظرش: کارکردهای نظام آموزشی باید بسیار اندک و محدود باشد. به طوری که نباید در پرورش فرد زیاد مداخله کند.

اعتقاد دارد: طبیعت حس خوب و بد را در ما انسانها به ودیعه گذاشته و کودک از راه طبیعی آموزش و یادگیری به تفاوت بین خوب و بد پی خواهد برد. تربیت مهیا کردن انسان برای زندگی کامل است.

لستروارد

جامعه شناس آمریکایی ۱۸۸۳ با انتشار کتاب جامعه شناسی پویا برداشت تازه ای از آموزش و پرورش و اثرات فردی و اجتماعی آن مطرح ساخت و آن را وسیله ی تغییر و تحول و پیشرفت جامعه و حاصل فرعی آن را رفاه و سعادت فردی می داند.

امیل دورکیم

بنیانگذار جامعه شناسی آموزش و پرورش پروفسور از دانشسرای عالی پاریس رساله دکترا تحت عنوان تقسیم کار اجتماعی اولین مدرس جامعه شناسی آموزش و پرورش اولین بار سالنامه جامعه شناسی را بنیاد نهاد و همین باعث شهرت جهانی او شد.

آثار دورکیم: جامعه شناسی، علوم تربیتی

۳ ویژگی پدیده های اجتماعی (دیدگاه دورکیم)

– برون ذاتی بودن

– اجباری بودن

– عمومیت داشتن

تشخیص دورکیم ۲ نوع همبستگی اجتماعی جامعه تنوع چندانی ندارد. تنها به لحاظ وظیفه عمل می کنند. کار آیی به حداقل می رسد. رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی کمتر صورت می گیرد. مانند اورگانیزم بدن از هماهنگی کاملی برخوردارند. هر فرد در جامعه کار خود را مکمل کار دیگران می داند.

نقد نظریه دورکیم:

– برخلاف نظریه روسو و طبیعت گرایی صحبت کرده است.

– به تعلیم و تربیت از نظر ایستایی نظر دارد نه پویایی.

– بعد از عضو جامعه شدن کار آموزش و پرورش را متوقف می داند.

– تعریف دورکیم در جامعه ایستا کاربرد دارد و با جامعه امروزی که با سرعت دگرگونی دارد مصداق ندارد.

– اعتقاد دورکیم که آموزش و پرورش باید به دنبال انسان ایده آل باشد معیار و ملاک جوامع متفاوت است.

ماکس وبر

از متفکران و پیشروان علوم اجتماعی در قرن حاضر است. این جامعه شناس که در دوره کلاسیک صحبت می کنیم مطالب ارزشمندی در مورد اقتصاد و سیاست نوشته اما در نوشته هایش غیرمستقیم به آموزش و

پرورش نسبت به تعلیم و تربیت نگرش عمیق و همه جانبه داشته است. او جامعه شناس ذهنی گراست. اعتقاد دارد برای توصیف و تبیین رویدادها و حوادث اجتماعی باید از مفاهیم کلی و انتزاعی یا تیپ ایده آل سود جست.

فایده تیپ ایده آل: وسیله تحلیل و مقایسه در مطالعات و تحقیقات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و آموزش و پرورش.

فایده‌ی این ابزار تحلیلی:

- به ماهیت و طبیعت رویدادهای اجتماعی پی ببرد.
- آنها را با هم مقایسه می‌کند.
- آنها را مورد تبیین علمی می‌شود قرار داد.

انواع نظام اجتماعی

جمع بندی ۳ نظام اجتماعی

نظریه جامعه شناسان کلاسیک

هر یک از نظام های سیاسی گفته شده تلاش می‌کنند برنامه های درسی و مواد آموزشی نظام آموزش و پرورش خود را در جهت مورد نظر، هدایت کنند و به پرورش افراد نخبه و برگزیده همت کنند.

فصل ۹

نظریه‌های جامعه شناسی قرن ۲۰

گابریل تارد

تاکید بر اهمیت عوامل محیطی در شکل دادن به رفتار انسان، قائل بود.

تارد در توسعه و تکوین تئوری های جامعه شناسی آموزش و پرورش سهم به سزایی داشت.

قرن ۲۰ بعد از گابریل تارد...

جیمز مارک بالدوین

ویلیام گراهام سامنر

فرانکلین هنری گیدینگز

ادوارد راس

چارلز آبراهام ال وود

واینزمن

هریس

جان دیویی

چارلز هورتون کولی

سامنر

در کتاب آداب و رسوم اجتماعی معتقد است. به وسیله آموزش است که کودک می آموزد چه رفتاری مطلوب است و چگونه رفتار بکند. تنها اصول تربیتی که مبتنی بر نیروی اعتقادی باشد می تواند افرادی شایسته و مدبر برای اجتماع بار بیاورد.

چارلز ال وود

آموزش و پرورش را بهترین وسیله پیشرفت اجتماعی و مسئولیت پذیری افراد و از مبانی دموکراسی دانست.

مکتب داروینسم اجتماعی

۱. رقابت بهترین انگیزه برای پیشرفت محسوب می شد. ۲. همکاری تعاون، دگردوستی، تجمع منابع، تبدیل رقابت فردی به اهداف اجتماعی بود. یک جزء مهم این تفکر رایج مفهوم تکامل خلاقه است که بلیغ ترین مبلغ آن هانری برگسون فرانسوی بود. و پرنفوذترین کتابش تکامل خلاقه ۱۹۰۷ منتشر شد.
- ۳ درس آموزشگران از نظرات برگسون
- تفکر علمی و منطقی مهم است اما کافی نیست. فاشیست ها و مارکسیست ها به این اندیشه گراییدند.
- انسان پویاست و به خلاقیت گرایش دارد.
- انسان می تواند به جهان خود نظم دیگری بدهد.

کلاپارد

از آموزش کارکردی دفاع کرد. کلاپارد گفت: نخستین مشخصه برخورد با آموزش و پرورش این است که اطاعت منفعلانه جای خود را به فعالیت و ابتکار کودک بدهد. در نظر داشت یکایک افراد را در حل مسائل و تجربه عملی درگیر کند و از لحاظ سازماندهی در پی ترویج خودگردانی و زندگی جمعی بود.

نتیجه گیری

- اهداف آموزش و پرورش روسیه بعد از انقلاب
- دانش آموز نفع عمومی را به شخصی مرجع بشمارد و باید یادبگیرد.
- میهن پرستی
- معمول ساختن رفتار جمعی
- رسیدن آموزش پرورش به سطح بالای بازدهی کار
- بالابردن سطح عمومی فرهنگ

– آموزش و پرورش ژاپن و آلمان نازی

– کوشش در جهت پابندی سخت به روح ژاپنی از یک سو و کسب پیگیرانه دانش غربی از سوی دیگر بود.

– در آلمان نازی به استناد قانون سال ۱۹۳۶ کلیه ی جوانان آلمان در خارج از خانه و مدرسه مطابق روح ناسیونال سوسیال و برای ملت و جامعه در سازمان جوانان هیتلری، آموزش جسمی، فکری و اخلاقی می‌دیدند و بر آنان فرض بود که خاک میهن را گرامی بدارند.

– جنگ از مضامین اصلی ادبیات و سینمای نازی بود. همه چیز در خدمت حزب نازی و ناسیونال سوسیالیست بود.

جان دیویی

با انتشار کتب فراوانی مقدمه ای بر فلسفه آموزش و پرورش – مدرسه و شاگرد- مدرسه و اجتماع- اخلاق و شخصیت و... باعث انقلاب عظیمی در قرن بیستم شد. موجب شد آموزش و پرورش در متن زندگی قرار بگیرد. و بعنوان فلسفه زندگی مورد قبول واقع بشود. پس وظیفه مدرسه آماده کردن کودک برای زندگی است. مهمترین نقص نظریه روسو رادراین می‌داند: می‌خواهد طبیعت را از جامعه تفکیک کند و وظیفه آموزش و پرورش را به طبیعت واگذارد. و جدا از جامعه امری پوچ است. مهمترین رساله اودر مورد دموکراسی و آ. پ منتشر شد. و برای جهان قابل استفاده شد.

پتریم سوروکین و ذهنیت فرهنگی

معتقد است: نظام فرهنگی یا ذهنیت فکری از چنان اهمیت و اعتباری برخوردار است که همه ی اعمال و رفتار، طرز تفکر و اندیشه، بینش و گرایش و... افراد جامعه از آن نشأت گرفته و بر آن استوار است. هر نظام فرهنگی نوعی خاص از تعلیم و تربیت را در پیش می‌گیرد و بر یک اصل اساسی مبتنی است و آن حقیقت و کنه و ماهیت ارزشها است. عصر حاضر راعصر رواج فلسفه های مادی و حسی می‌داند.

ارزش‌های فرهنگی

نظام فرهنگی مفهوم بسیار وسیعی است که تمام جنبه‌ها و پدیده‌های اجتماعی اعم از: اقتصادی، جمعیتی، سیاسی، راه و روش زندگی و... را دربر می‌گیرد. به همین جهت کشورهای توسعه یافته بعد از رنسانس و انقلاب صنعتی و کشورهای نظیر ژاپن و برخی کشورهای آسیای جنوب شرقی از اوایل قرن ۲۰ به خصوص بعد از جنگ جهانی دوم در برنامه های آموزش و پرورش خود تجدیدنظر کردند و به تغییر ارزش‌های فرهنگی مبادرت ورزیدند.

